

ANALÝZA

3. 9. 2021

Vývoj českého trhu práce – 2. čtvrtletí 2021

Ve 2. čtvrtletí se trh práce začal postupně vzpamatovávat z karanténních opatření. Meziroční srovnání je poznamenáno vychýlenou základnou minulého roku. Průměrná mzda se meziročně nominálně zvýšila o 11,3 %, po promítnutí růstu cen reálné výdělkové vzrostly o 8,2%. Zaměstnanost (dle VŠPS) klesla meziročně o 0,8 %, míra nezaměstnanosti byla o 0,6 p.b. vyšší.

Zaměstnanost, nezaměstnanost a ekonomická neaktivita

Agregátní ukazatele Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) zobrazují zvolňující meziroční poklesy zaměstnanosti, která se v mezičtvrtletním srovnání již ve 2. čtvrtletí 2021 zvýšila o 8,2 tis., což potvrzuje, že byl překonán inflexní bod a situace se již začínala zlepšovat. Meziročně se počet pracujících za 2. čtvrtletí 2021 ještě snížil o 41,3 tis., tj. o 0,8 %, na 5 171,3 tis., což je zhruba poloviční snížení proti údaji za letošní 1. čtvrtletí.

V tomto poklesu dominovalo snížení počtu podnikatelů (sebezaměstnaných) o 56,6 tis., a to zejména v důsledku snížení počtu podnikatelů bez zaměstnanců (pracujících na vlastní účet) o 48,7 tis. U zaměstnanců došlo naopak k růstu o 22,4 tis. To vede k domněnce, že v období zvýšené nejistoty došlo k částečnému přelivu pracovní síly ze skupiny samozaměstnaných z postižených odvětví do zaměstnanců. Tito lidé využili skutečnosti, že i v koronavirové krizi podniky nabízely velké množství volných pracovních míst. To potvrzují údaje v odvětvovém třídění, kdy klesaly počty pracovníků v ubytování, pohostinství a stravování a také v obchodu, dopravě a skladování, a rostly na druhé straně v informačních a komunikačních činnostech a ve vzdělávání.

Míra zaměstnanosti ve věkové skupině 15–64 let se meziročně snížila o 0,4 p. b. na 73,7 %, přičemž značně vyšší byl propad u žen (0,7 p. b.) než u mužů (0,1 p. b.).

Počet všech ekonomicky neaktivních ve věku 15 a více let se meziročně téměř nezměnil a byl na hodnotě 3644,0 tis., čímž došlo k zastavení negativního trendu. Ekonomicky neaktivních, kteří by chtěli pracovat, bylo 113,5 tis., o 4,2 tis. více než ve stejném období roku 2020.

Celkový počet nezaměstnaných dle VŠPS (definice ILO – osoby aktivně hledající práci) dosáhl hodnoty 158,6 tis. osob, po sezónním očištění čísla ukazují mezičtvrtletní pokles o 9,8 tis. osob., meziročně se nezaměstnanost zvýšila o 32,3 tis. Míra nezaměstnanosti tak ve věkové skupině 15–64letých vzrostla na hodnotu 3,1 % (o 0,6 p. b.). K přírůstku nezaměstnanosti přispěly hlavně ženy, jichž přibývalo 24,9 tis., zatímco mužů hledající zaměstnání bylo více jen o 7,4 tis.

Déle než rok bylo bez práce 28,5 % nezaměstnaných (45,2 tis.), počet dlouhodobě nezaměstnaných se tak mírně zvýšil, což je nyní logické, neboť období krize přesáhlo stanovenou lhůtu jednoho roku. Vyšší nezaměstnanost sužovala v březnu hlavně obyvatele regionů specializovaných na cestovní ruch, v Karlovarském kraji dosáhla míra nezaměstnanosti 5,6 %. Naopak nejméně míra nezaměstnanosti 15–64letých klesla v Královéhradeckém kraji (o 1,1 p. b. na 1,9 %) a byla tam spolu s Jihočeským krajem (1,9 %) nejnižší.

Ze speciálních výsledků VŠPS stojí za připomenutí, že počet zaměstnaných, kteří v referenčním období neodpracovali ani jednu hodinu, se meziročně snížil téměř o polovinu (o 349,3 tis.), což naznačuje, že česká ekonomika se po roce na koronavirovou situaci adaptovala úspěšně.

ANALÝZA

Výrazně se snížil především počet pracujících, kteří nepracovali z tzv. ostatních důvodů, ve kterých jsou převážně zahrnuty případy související s pandemií koronaviru (o 321,4 tis.). Snížil se i počet případů nepřítomnosti z důvodu pracovní neschopnosti a nedostatku práce.

Je nutné připomenout, že VŠPS pokrývá jen osoby bydlící v bytech, nikoli na ubytovnách a podobných kolektivních domácnostech, což negativně ovlivňuje zachycení cizinců, kteří takové způsoby bydlení často využívají. Podle administrativního zdroje se počet pracujících cizinců v ČR do konce června 2021 dále zvýšil.

Evidenční počet zaměstnanců přepočtený na plně zaměstnané

Oživení na trhu práce potvrzují i předběžné údaje podnikové statistiky ČSÚ. Z jejich výsledků je především patrný meziroční nárůst evidenčního počtu zaměstnanců. Ve 2. čtvrtletí 2021 tedy ve srovnání se stejným obdobím minulého roku (které již bylo výrazně zasaženo karanténními opatřeními), přibýlo 28,8 tis. zaměstnanců přepočtených na plně zaměstnané, což je relativní nárůst o 0,7 %. Evidenční počet zaměstnanců nicméně zůstal pod hranicí 4 milionů (3 984,4 tis.), nad níž byl před koronavirovou krizí, od 2. čtvrtletí 2017 do 1. čtvrtletí 2020.

Z hlediska jednotlivých odvětví byla situace velmi různorodá a závisela především na tom, jak se jednotlivé obory musely vyrovnávat s vládními opatřeními. V sedmi sekcích CZ-NACE se počet zaměstnanců snížil a ve dvanácti zvýšil, celkově v rozsahu od -17,0 % do 5,9 %. Relativně i početně je nejvýznamnější nárůst v sekci administrativní a podpůrné činnosti (9,7 tis., resp. 5,9 %), kam spadají také agenturní zaměstnanci, tato skupina nejvýrazněji reaguje na ekonomické výkyvy, je tedy dobrým barometrem změn trendů.

Sekce těžba a dobývání byla odvětvím na druhé straně spektra. Tam ubylo 17 % zaměstnanců, šlo početně o snížení 3,9 tis. na pouhých 18,9 tis.. Z kdysi významného odvětví zůstal po třech desítkách let jen pouhý zlomek – v této sekci pracuje již méně než půl procenta zaměstnanců.

V poklesu zůstalo také odvětví ubytování, stravování a pohostinství, kde meziročně ubylo 3,7 tis. zaměstnanců, což je úbytek o 3,5 %, ale znamená to výrazné zmírnění negativního trendu. Početně shodný pokles najdeme také v dopravě a skladování, ale relativně to bylo snížení pouze o 1,4 %. Kulturní, zábavní a rekreační činnosti ztratily 0,8 tis. zaměstnanců, resp. 1,6 %. Pokračující automatizace a digitalizace se zřejmě postarala o pokles počtu zaměstnanců v peněžnictví a pojišťovnictví, kde jich ubylo 1,0 tis. (1,3 %). Marginální snížení o 0,1 tis. (0,3 %) najdeme také ve výrobě a rozvodu elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu.

Největší sekci je zpracovatelský průmysl, který zaměstnává 1 094,4 tis. zaměstnanců, meziročně jich ubylo 7,0 tis. (relativně 0,6 %). Tabulka 1 Rychlých informací o průměrných mzdách zahrnuje rovněž oddíly CZ-NACE z této sekce, které jsou největší z hlediska počtu zaměstnanců. S výjimkou výroby kovových konstrukcí a kovodělných výrobků (1,4 tis.; 1,0 %) v těchto oddílech nenajdeme nárůst počtu zaměstnanců; výroba motorových vozidel početně stagnuje.

Na druhé straně došlo k významnému zvýšení počtu zaměstnanců ve vzdělávání, kde jich přibýlo 8,3 tis. (2,7 %); ve velkoobchodě a maloobchodě, opravách a údržbě motorových vozidel o 7,5 tis. (1,5 %); ve zdravotní a sociální péči o 5,6 tis. (1,8 %) a ve stavebnictví o 4,0 tis. (1,9 %). Velký relativní nárůst byl v ostatních činnostech (5,1 %) a také v činnostech v oblasti nemovitostí (4,1 %), což je však početně druhé nejmenší odvětví. Zásobování vodou a odpady narostly o 2,0 %. Zbýlé nárůsty byly menší než dvouprocentní.

ANALÝZA

Průměrné měsíční hrubé mzdy

Průměrná mzda (38 275 Kč) za 2. čtvrtletí 2021 vzrostla nominálně ke stejnému období předchozího roku o 3 893 Kč, tedy o 11,3 %. Údaj je výrazně ovlivněný loňskou nízkou základnou. Navíc jde o zprůměrování velmi různorodého vývoje na úrovni jednotlivých oborů, podniků či organizací.

V reálném vyjádření byl mzdový růst za 2. čtvrtletí 2021 slabší než nominální – reálně průměrná mzda vzrostla o 8,2 %. Reálný mzdový růst se odvíjí od inflace neboli růstu spotřebitelských cen. Ten se zvýšil na 2,9 %. Pro úplnost sumarizujme, že loňský rok 2020 byla inflace 3,2 %, a předčila tak o 0,1 p.b. růst mezd, který byl 3,1 %. Došlo tedy k mírnému reálnému poklesu výdělků, leč výlučně kvůli propadu ve 2. čtvrtletí (-3,6 %). V roce 2019 byl ještě reálný mzdový růst o 5,0 %. V 1. čtvrtletí 2021 průměrná mzda reálně vzrostla o 1,1 %.

Mzdový vývoj byl, jak řečeno, vysoce diferencovaný. V peněžnictví a pojišťovnictví byl dokonce evidován nominální pokles průměrné mzdy o 1,6 %. Na opačné straně ční sekce zdravotní a sociální péče, kde především v důsledku výplaty souhrnných mimořádných odměn za zvládnutí koronavirové pandemie vzrostla průměrná mzda o nebývalých 43,8 %. Mezi těmito extrémy najdeme nárůsty v rozsahu od 0,8 % (veřejná správa) do 19,2 % (ostatní činnosti) v dalších sekcích.

Vzhledem k faktu, že meziroční indexy v některých odvětvích jsou výrazně ovlivněné loňskou základnou, kterou lze často označit jako vychýlené pozorování (outlier), dává větší smysl porovnávat vývoj mezd spíše vůči srovnatelnému předcovidovému období, tedy s údaji za 2. čtvrtletí 2019.

Tab. 1 Nárůst průměrných mezd podle sekcí CZ-NACE za 2 roky, v Kč

Sekce CZ-NACE	Průměrné mzdy 2. čtvrtletí		nárůst (%)
	2021	2019	
Česká republika celkem	38 275	34 576	10,7
A Zemědělství, lesnictví a rybářství	28 968	27 148	6,7
B Těžba a dobývání	39 835	38 093	4,6
C Zpracovatelský průmysl	36 554	34 821	5,0
D Výroba a rozvod elektřiny, plynu...	51 847	47 077	10,1
E Zásobování vodou; odpady...	32 766	30 714	6,7
F Stavebnictví	32 044	29 999	6,8
G Velkoobchod a maloobchod; opravy	34 131	31 853	7,2
H Doprava a skladování	32 994	31 357	5,2
I Ubytování, stravování a pohostinství	21 089	20 908	0,9
J Informační a komunikační činnosti	62 710	58 591	7,0
K Peněžnictví a pojišťovnictví	63 476	63 766	-0,5
L Činnosti v oblasti nemovitostí	33 532	31 598	6,1
M Profesní, vědecké a technické činnosti	44 112	41 323	6,7
N Administrativní a podpůrné činnosti	26 148	23 118	13,1
O Veřejná správa a obrana; povinné soc. zab.	41 172	38 814	6,1
P Vzdělávání	38 937	33 733	15,4
Q Zdravotní a sociální péče	54 418	37 066	46,8
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	32 278	30 430	6,1
S Ostatní činnosti	29 079	25 181	15,5

ANALÝZA

Za dvouleté období se celková průměrná mzda zvýšila nominálně o 10,7 %. Zůstává logicky ojediněle vysoký nárůst průměrné mzdy u zdravotníků (46,8 %) v důsledku změn platových tabulek i kvůli mimořádným odměnám. O více než 15 % vzrostla mzdová úroveň u ostatních činností (15,5 %) a ve vzdělávání (15,4 %), které s 38 937 Kč překonalo úroveň celorepublikové průměrné mzdy (38 275 Kč). Velmi nadprůměrný je také nárůst u administrativních a podpůrných činností, kam spadají agentury práce, došlo ke zvýšení mezd o 13,1 % na 26 148 Kč.

Výjimečný případ z druhé strany je peněžnictví a pojišťovnictví, kde průměrná mzda klesla o 0,5 %. Přesto se ve 2. čtvrtletí 2021 udržela na absolutně nejvyšší úrovni (63 476 Kč) ze všech sekcí CZ-NACE, těsně před informačními a komunikačními činnostmi (62 710 Kč), kde se však průměrná mzda zvýšila o 7,0 %.

Nejnižší mzdy zůstávají v ubytování, stravování a pohostinství (21 089 Kč) a navíc tam dvouletý růst byl pouhých 0,9 %. Aktuální mzdový růst tedy (stěží) vyrovnal pokles z minulého období. Podobně silně postižené byly kulturní, zábavní a rekreační činnosti, kde se za dva roky mzdy zvýšily o 6,1 % na 32 278 Kč, čímž vyšly z předchozího útlumu.

Z menších odvětví ještě vystupuje výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, kde mzdy vzrostly o 10,1 % na 51 847 Kč.

V početně největší sekci – zpracovatelském průmyslu – se mzdy za dva roky zvýšily o 5,0 % na 36 554 Kč. O něco pomalejší růst mezd byl v těžbě a dobývání (4,6 %), kde byla průměrná mzda 39 835 Kč. Naopak vyšší byl nárůst mezd v obchodě a opravách (7,2 %), kde se dostaly na úroveň 34 131 Kč; v dopravě a skladování vzrostly mírněji o 5,2 % na 32 994 Kč. Ve zbylých odvětvích se dvouleté nárůsty pohybovaly střídavě mezi šesti a sedmi procenty.

Regionální vývoj

Krajské výsledky přináší též různorodý obrázek, dopady na počty zaměstnanců se ve 2. čtvrtletí 2021 již neprojeví plošně, v některých krajích došlo k meziročnímu poklesu, jinde počty rostly. Rozpětí tak sahá od -2,0 % v Karlovarském kraji po +2,1 % v Praze. Ke snížení počtu zaměstnanců došlo v Moravskoslezském (-0,6 %), Ústeckém (-0,4 %) a Zlínském kraji (-0,1 %). Na druhé straně byl vysoký nárůst ve Středočeském (+1,7 %) a v Plzeňském kraji (+1,1 %). V ostatních krajích rostly počty do jednoho procenta.

U vývoje průměrných mezd také platí, že některých krajů se koronavirová krize dotkla více než jiných, v závislosti na struktuře krajských ekonomik, resp. pracovních míst. U meziročních indexů bychom tak srovnávali letošní údaje s nanejvýš nízkou loňskou základnou. Bude tedy opět lepší použít srovnání s předcovidovým 2. čtvrtletí 2019. Praha pak skončí na nejhorší pozici s dvouletým nárůstem o 7,6 %. Druhou nejnižší hodnotu najdeme ve Středočeském kraji (8,1 %) a třetím v Plzeňském kraji (9,7 %). V ostatních krajích je dvouletý mzdový nárůst více než desetiprocentní. Vůbec nejvyšší byl dvouletý růst v Ústeckém kraji (14,4 %), na druhém místě najdeme Jihočeský kraj (13,6%) a na třetím Olomoucký (13,5 %).

Podle absolutní úrovně výdělků však zůstává hlavní město stále nejbohatším regionem, průměrná mzda v Praze byla 46 163 Kč. Na druhém místě se udržuje Středočeský kraj s 39 832 Kč. Naopak Karlovarský kraj zůstává nadále regionem s nejnižší mzdovou úrovní (33 636 Kč), těsně následován Zlínským krajem, kde průměrná mzda meziročně vzrostla o 13,0 % na 33 856 Kč. V Moravskoslezském kraji se mzdy zvýšily o 12,9 % na 34 677 Kč a v Jihomoravském kraji o 11,6 % na 37 182 Kč.

ANALÝZA

Mediány a decilové rozpětí mezd, socioekonomické charakteristiky

Rychlá informace za 2. čtvrtletí 2021 obsahuje také údaj o mzdovém mediánu, který je vypočtený z matematického modelu distribuce výdělků a ukazuje mzdu prostředního zaměstnance, tedy běžnou mzdovou úroveň; zároveň byly vypočteny také krajní decily. Ve 2. čtvrtletí 2021 se mzdový medián dostal na 32 408 Kč, to je o 3 354 Kč (o 11,5 %) více než ve stejném období předchozího roku.

Mzdové rozpětí ve 2. čtvrtletí 2021 se proti loňsku nepatrně zvýšilo, desetina zaměstnanců s nejnižšími mzdami pobírala hrubou mzdu pod hranicí 16 447 Kč (dolní decil meziročně vzrostl o 12,3 %), opačná desetina měla naopak mzdy nad hranicí 63 731 Kč (horní decil se zvýšil o 12,8 %). Decilový poměr tak meziročně stoupl o 0,02 bodu.

Třebaže prostřední mzdy žen meziročně vzrostly výrazněji o 13,2 %, zatímco mzdy mužů pouze o 10,1 %, muži měli stále značně vyšší mzdovou úroveň: ve 2. čtvrtletí 2021 byla mediánová mzda žen 30 026 Kč, zatímco u mužů 34 461 Kč.

Zároveň byly mzdy mužů rozprostřeny v podstatně větší šíři, zejména oblast vysokých výdělků je vyšší než u žen, třebaže na horním decilu se ženské výděly zvýšily meziročně nejvýrazněji: ženy měly horní decil 58 123 Kč a muži 68 315 Kč, čímž byl vyšší o 18 %. U nízkých výdělků byl rozdíl slabší, i když i tam výděly žen vzrostly více než mužské: ženy měly dolní decil 15 452 Kč, muži pak 17 459 Kč, tedy vyšší o 13 %.

* * *

Předběžné výsledky **Informačního systému o průměrném výdělku (ISPV)** za 1. pololetí 2021 přináší podrobnější vhled do mzdových struktur, distribucí a socioekonomických třídění. ISPV však používá odlišnou metodiku výpočtu osobního výdělku zaměstnance (především vylučuje veškeré absence), a tyto údaje proto nejsou porovnatelné s výše uvedenými hodnotami mezd ani s čísly v tabulkách k Rychlé informaci ČSÚ.

Podle platné klasifikace **zaměstnání CZ-ISCO** pobírali nejvyšší výděly řídící pracovníci (manažeři) s mediánem 66 889 Kč, jejich mzdy jsou však nejvíce diferencované, desetina nejlépe placených brala více než 160 491 Kč a opačná desetina méně než 34 546 Kč. Druhá nejvyšší úroveň byla u specialistů s 47 021 Kč a třetí příčku obsadili techničtí a odborní pracovníci s 39 134 Kč. Úředníci měli medián 29 950 Kč. Průměrná mzda u skupiny pracovníků ve službách a prodeji vzrostla na 25 876 Kč, ti však často patří k nízkovýdělkovým zaměstnancům¹: měli decilové rozpětí 17 442 Kč až 44 772 Kč. Řemeslníci a opraváři měli medián 31 490 Kč a obsluha strojů a zařízení, montéři 30 505 Kč. U pomocných a nekvalifikovaných pracovníků je nejnižší mzdová úroveň s mediánem 21 372 Kč, mají tedy nadpoloviční podíl nízkovýdělkových zaměstnanců, decilové rozpětí bylo 15 624 Kč až 33 454 Kč. Zaměstnanci v ozbrojených silách tvoří samostatnou hlavní třídu s mediánem 41 128 Kč. Meziročně se mediánové mzdy zvýšily silněji u manažerů a pracovníků ve službách a prodeji (kterých však ve vzorku nejvíce ubylo); nejméně vzrostly platy u zaměstnanců v ozbrojených silách.

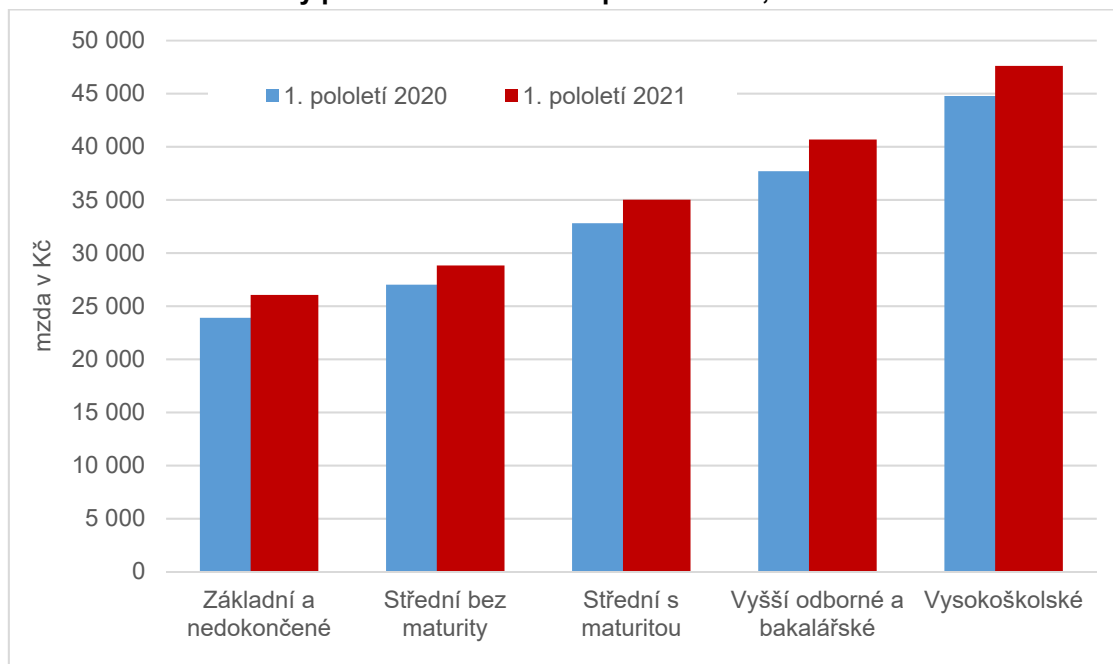
Podle **věkových kategorií** pobírali nejnižší prostřední mzdy zaměstnanci do 20 let (24 149 Kč). Ve věku 20–29 let byl medián mezd již podstatně vyšší (31 442 Kč). Meziročně se v těchto nejmladších kategoriích zvýšily mzdy nejméně. Pro kategorii 30–39 let byl mzdový medián nejvyšší (36 197 Kč). V dalších věkových kategoriích se mzdy pozvolna snižují.

¹ Za nízkovýdělkového zaměstnance je obecně považován takový, který pobírá méně než 2/3 celkové mediánové mzdy, podle předběžných výsledků ISPV za 1. pololetí 2021 šlo o hranici 22 889 Kč.

ANALÝZA

Mzdy jsou také značně strukturované podle stupně dosaženého **vzdělání** zaměstnance – nejvyšší výdělků pobírali opět vysokoškoláci, jejich prostřední mzda byla 47 608 Kč, vzrostla však meziročně nejméně. Mzdy zaměstnanců se základním či nedokončeným vzděláním se naopak zvýšily nejméně, ale zůstaly nejnižší (26 050 Kč). Středoškoláci s maturitou si vydělali mnohem více (35 022 Kč) než ti bez ní (28 829 Kč), ale o dost méně než zaměstnanci s vyšším odborným, resp. bakalářským vzděláním (40 678 Kč).

Graf 1 Mediánové mzdy podle dosaženého stupně vzdělání, v Kč

Z velkých cizineckých skupin mají mediánové mzdy v Česku nadstandardně vysoké Slováci (37 978 Kč), byly o 10 % vyšší než u zaměstnanců s českým občanstvím. Naopak o 23 % nižší mají mzdy Ukrajinci (26 593 Kč), o 17 % byly také nižší u Rumunů a o 18 % u Bulharů.

Zpracoval: Dalibor Holý

Odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ

Tel.: +420 274 052 694

E-mail: dalibor.holy@czso.cz